

## Hoogtepunt van het seizoen: zwermtijd

In allerlei opzichten is de zwermtijd het hoogtepunt van het seizoen, voor de bijenteeltleraar al helemaal. Dit is het moment waarop het vervolg van het seizoen gemaakt of gebroken wordt. Fouten worden vanaf nu heel hard afgestraft. Een inschattingsfout of een verkeerde beslissing zal ertoe leiden dat er voor een volk weinig anders overblijft dan aansterken voor de winter, tenzij de imker het volk verenigt met een ander, wat in veel gevallen neerkomt op het opruimen van de rommel en het toegeven van een mislukking. Op fouten staat nu niet alleen een strenge sanctie; ze worden ook nog eens gauw gemaakt. En dus kiezen we tijdens de beginnerscursus voor eenvoud en overzichtelijkheid: we maken een vegeer.

De vegeer is eenvoudig en overzichtelijk dus, maar daarmee is de vegeer niet uitsluitend een beginnersingreep. Ook voor gevorderden, of voor de kunst van imkeren in het algemeen, valt er voor de vegeer van alles te zeggen. Als de imker de vegeer volledig op kunstraat heeft gezet bijvoorbeeld, afvoert naar een andere stand, flink voert en behandelt met oxaalzuur, dan kan die het volk nauwelijks een betere start geven.

### Stappenplannen

Een grote kwestie voor beginners is het bepalen van het juiste moment voor de vegeer. Ze kunnen je duizend keer

vertellen over darren en speeldoppen en ruimte geven en wat niet al, maar als je het allemaal nog nooit gezien en meegemaakt hebt, dan heb je toch liever wat stevigere handen. Zo maakte ik mee dat een paar beginners aan mij vroegen om stappenplannen en stroomdiagrammen. 'Stap 1: is het grootste deel van de cellen in gebruik? Zo nee: linksaf. Zo ja: rechtsaf.' Zo iets werkt helaas niet, omdat de kunst van het imkeren zich niet op die manier laat vangen. Imkeren is immers grillig en onvoorspelbaar. Het is ter plaatse beslissen op grond van wat je waarneemt en op grond van alle kennis en ervaring die je in huis hebt. Je kunt



Mart Coemans (r) geeft uitleg.

# Voor beginners: vegers maken en doppen breken

Uit een onbevucht eitje wordt altijd een dar geboren en uit een bevrucht eitje wordt bijna altijd een werkster geboren. Heel zelden ontstaat er een diploide dar uit een bevrucht eitje. Een enkele keer, als de omstandigheden gunstig zijn, dan besluiten de bijen om van een eitje een koningin te maken.

Het maken van een 'veger' bewerkstelligt deze gunstige omstandigheden als ze er niet al waren. De details zullen u verstrekt worden door de leraar, maar het beginsel is eenvoudig. Haal uit het volk dat over niet al te lange tijd zal gaan zwermen, de koningin. Geef deze koningin een vliegende start om een nieuw nest te beginnen. Dat betekent dat ze veel bijen meekrijgt uiteraard, maar ze krijgt ook uitgebouwde raten mee, een paar vellen kunstraat, en veel voer en stuifmeel. Het is ideaal wanneer dit nieuw gevormde nest afgevoerd kan worden naar een andere stand, die zich ten minste vier kilometers verderop bevindt, maar echt nodig is dit niet. Door die verre verplaatsing zullen er geen bijen terugvliegen naar huis. Op die manier kan de imker het aantal bijen bijen mooi in de hand houden.

Hoe gaat het verder? De oude koningin is met haar kleine gevolg bezig een nieuw nest te bouwen. Maar het volk dat de koningin kwijt is, probeert uit alle macht nieuwe koninginnen te kweken. De eerste koninginnen zullen na ongeveer twee weken geboren worden. Als de imker niet ingrijpt, dan zal dit volk waarschijnlijk een 'nazwerm' geven, wat betekent dat ongeveer de helft van de bijen vertrekt, met medeneming van meerdere jonge moeren, om ergens in de buurt een nieuwe plek te vinden waar weer een nest kan worden ingericht.

Een eitje doet er zestien dagen over om een koningin te worden. Toch leren we op de beginnerscursus dat de koninginnencellen, de 'doppen', gebroken moeten worden op de dertiende dag en niet op de zestiende dag. De reden is dat de boel dus zo wordt gearrangeerd dat de bijen 'redcellen' maken. Dat doen ze als we de koningin uit het volk weghalen en de bijen zich 'moerloos' voelen – als de bijen al belegde zwermcellen hadden, dan verwijderen we die dus, zodat we aardig kunnen uitrekenen wanneer de eerste moeren geboren worden. De redcellen worden gemaakt met larfjes die net uit het ei gekomen zijn.

Het zal vaak gebeuren dat een volk op dag dertien geen mooie, rijpe koninginnen heeft: ze zijn nog niet rijp, of de rijpste is nog erg bleek. Zelfs de beginner snapt dat zo'n moeder weinig levensvatbaar is. In dat geval is er geen enkel bezwaar tegen om er een mooie rijpe moeder uit een ander volk in te laten lopen en de aanwezige doppen weg te halen. En als je die niet hebt, dan nog enkele dagen wachten.

de beginner hoogstens een afzetpunt aanwijzen, waar die zijn vleugels kan uitslaan en zijn vlucht kan beginnen. De veger is zo'n punt.

Toch zijn er wel bijenteeltleraren die geprobeerd hebben ijzeren wetten te introduceren, en kennelijk niet zonder succes. Rob Plomp schreef een kleine necrologie over Anneke van Heest van de afdeling Veluwezoom in 2012 in het novemnummer van Bijenhouden. Mevrouw van Heest had de gewoonte om de vegers te maken op (toen nog) Koninginnedag. 'Dat is altijd een vrije dag en nooit te vroeg of te laat,' verantwoordde zij zich.

## Ter plaatse

Het is begin mei en op talloze bijenstanden in het land staat een bulderende leraar de cursisten te demonstreren hoe je een veger maakt. Bij de voorjaarsinspectie zijn de moeren gemerkt natuurlijk, dus dat scheelt bij het zoeken. Het is mooi weer en de sfeer is doorgaans dezelfde. De cursisten maken flauwe grappen, want die beginnen na een aantal bijenkomsten enigszins aan elkaar gewaagd te raken – en aan de leraar – en ze staan erbij alsof ze op het punt staan een rampgebied te betreden, met hun hagelnieuwe pakken,

smetteloze handschoenen en angstvallig dichtgeknoopte broekspijpen.

Die bulderende leraar biedt een geheel andere aanblik. Zijn kap hang nonchalant op zijn rug en zijn handschoenen liggen werkeloos in een hoek. De kast gaat open en de reeds behoorlijk gevulde honingbak parkeert hij op het omgekeerde deksel. De stemverheffing is nodig, want we staan buiten, met de cursisten in een grote kring om de geopende kast, en die leuteren wat af met elkaar. Bijna alles moet van commentaar voorzien worden. Met de beste bedoelingen uiteraard, maar die leraar denkt bij zo'n cursus niet meteen aan orde houden als in een schoolklas.

Het wordt allemaal nog veel ingewikkelder. Die leraar moet vertellen wat hij doet en waarom hij het doet. Hij kan met zijn aandacht nauwelijks bij de cursisten zijn, want die kast staat open en er moet een moeder gezocht worden. Als gauw dreigt lesgeven te verworden tot zeer luid in jezelf praten. Nu hebben we gelukkig te maken met zeer gemotiveerde, betalende cursisten en dat geeft veel krediet. Maar toch, bijenteeltleraren die kunnen imkeren en lesgeven tegelijk zijn kunstenaars. ●